

УДК 346.1

DOI <https://doi.org/10.33216/2218-5461-2020-39-1-11-18>

ПРАВОВІ ПРОБЛЕМИ ЦИФРОВІЗАЦІЇ В РАКУРСІ НОВИХ ЗАГРОЗ ДЛЯ СУСПІЛЬНОГО БЛАГОПОЛУЧЧЯ

Вінник О.М.

THE LEGAL PROBLEMS OF DIGITALIZATION IN THE FRAMEWORK OF NEW THREATS FOR SOCIAL WELFARE

Vinnik O.M.

Стаття присвячена проблемі мінімізації ризиків цифровізації з метою забезпечення соціального її спрямування. Явища цифровізації (штучний інтелект, віртуальні підприємства, Інтернет-магазини тощо) розглядаються з точки зору не лише їх переваг, а й можливих негативних наслідків в результаті їх неконтрольованого або недобросовісного використання. Підкреслюється важливість вжиття правових засобів, спрямованих на зменшення ризиків цифровізації, та пропонуються відповідні новели до законодавства. Зокрема пропонується закріпити на рівні кодифікаційного акту (щодо цифрово візованих відносин): поняття цифрових прав, принципи використання цифрових технологій та цифрово візованих явищ в публічних сферах, відповідні завдання держави, включно з подоланням цифрової неграмотності, обов'язкову реєстрацію осіб, відповідальних за використання подібних ресурсів, та основні засади відповідальності в цій сфері.

Ключові слова: *цифровізація, ризики цифровізації, віртуальні підприємства, штучний інтелект, вдосконалення законодавства.*

Пандемія коронавірусу, критичні кліматичні зміни через нехтування суспільством вимог екологічної безпеки, цифровізація з її перевагами та ризиками – нові глобальні проблеми, що постали перед людством останнім часом. Їх вирішення потребує комплексу заходів, включно з правовими, та координованою участю в цьому всіх країн світу.

Попри необхідність вирішення цих проблем в комплексі як взаємопов'язаних (в більшості випадків, хоча на перший погляд цього і не видно), вирішити подібне завдання в межах цієї статті навряд чи можливо, оскільки воно потребує ґрунтовних досліджень та участі в них багатьох дослідників з різних галузей права. Тому зосередимося на окре-

мих аспектах згаданих проблем, зокрема, в ракурсі мінімізації ризиків використання цифрових технологій і відповідно – необхідності закріплення на рівні закону завдань держави та відповідних напрямів державної політики (щодо стимулювання переваг використання цифрових технологій та мінімізації пов'язаних з цим ризиків), основних засад відповідальності при використанні цифровізованих явищ/електронних ресурсів на зразок бізнес-сайтів, віртуальних підприємств, штучного інтелекту тощо. Актуальність цих напрямів дослідження незаперечна не лише у зв'язку з їх важливістю і навіть життєвою необхідністю, а також з огляду на:

істотні прогалини в правовому регулюванні відносин цифровізації, які досі не зазнали комплексного правового регулювання, хоча більшість актів законодавства містять положення про використання електронних ресурсів в певних сферах (щодо он-лайн платежів у сфері фінансових послуг [1], наприклад) чи стосовно певних видів суб'єктів (підприємств публічної власності [2, ст.73-78], акціонерних товариств [3, ст. 27, 35, 38, 45 та ін.] тощо);

брак наукових досліджень, оскільки в основному науковці зосереджуються на перевагах цифровізації/цифровізованих явищ (у сфері електронної комерції - В. Желіховський [4], щодо віртуальних товариств – В.Кочин [5], публічних електронних реєстрів – О.Шаповалова [6], штучного інтелекту - К.Єфремова [7] , електронних страхових послуг – Н.Пацурія [8] тощо), приділяючи значно меншу увагу необхідності мінімізації пов'язаних з цим ризиків.

Відтак, ця стаття є скромним внеском у заповнення прогалини в наукових дослідженнях правових проблем цифровізації з точки зору запобігання негативних наслідків неконтрольованого та/або недобросовісного використання цифрових технологій та цифровізованих явищ.

Про важливість цифровізації для українського суспільства свідчить хоча б той факт, що словом 2019 року за версією словника сучасної української мови (UA.NEWS) визнано слово «діджиталізація», яке є спрощеною формою вітчизняного терміну «цифрова трансформація» [9] і означає насичення фізичного світу електронно-цифровими пристроями, засобами, системами та налагодження електронно-комунікаційного обміну між ними, що фактично створює кіберфізичний простір, уможливлючи інтегральну взаємодію віртуального та фізичного [10]. Легкість комунікації з використанням цифрових технологій стала основною їх перевагою в

умовах карантину, введеного багатьма країнами у зв'язку з пандемією коронавірусу. Не виходячи з дому можна замовити продукти, ліки, оплатити комунальні послуги тощо. Головне, аби були відповідні знання, навички, засоби, їх підключення до Інтернету і, звичайно, кошти для оплати. Разом з тим, рівень цифрової грамотності в Україні за оцінками Міністерства цифрової трансформації України/Мінцифри нижче середнього [11], що свідчить не лише про цифрову нерівність (поділ суспільства на багатих і бідних за критерієм наявності у них цифрових ресурсів, знань та навички), а й про відсутність реальних цифрових можливостей у більшості громадян-споживачів, які і без того є слабкішими учасниками відносин у сфері господарювання, проте забезпечують прибутковість бізнесу – ключову мету такої діяльності. Брак або навіть відсутність необхідних цифрових навичок у більшості громадян, а також відповідних пристроїв/ресурсів, можливості оплати послуг Інтернету тощо – один з тих бар'єрів, що необхідно подолати на шляху цивілізованої цифровізації. Крім того, наявність істотних ризиків застосування цифрових технологій, відставання та вади державного (в т.ч. нормативно-правового) регулювання зумовлюють актуальність цієї проблеми, що потребує якнайшвидшого комплексного висвітлення на теоретичному рівні, а також використання результатів таких досліджень при вдосконаленні правового регулювання відносин, що зазнали чи потребують цифровізації.

Цифровізовані явища (такі як смарт-контракти, зберігання інформації в «хмарі», електронні платежі, віртуальні підприємства, віртуальні офіси, електронні кабінети, бізнес-сайти, включно з Інтернет-магазинами та торговельними Інтернет-платформами, використання відповідного програмного забезпечення, що мінімізує ризики, в т.ч. технології брокчейну, боти, штучний інтелект, крипто-

валюти тощо) потребують відповідних знань та навичок, набути та підтримувати які не просто. А їх відсутність в сучасних умовах загрожує не лише ймовірністю матеріальних втрат у відносинах зі спритними шахраями, які зазвичай краще за сумлінних громадян знаються на можливостях цифрових технологій, але й більш значними втратами. Так, цифрова неграмотність і відсутність відповідних засобів для використання можливостей цифрових технологій в побуті в умовах карантину, введеного для запобігання поширення короно вірусної хвороби, можуть становити загрозу здоров'ю (адже єдина альтернатива замовленню продуктів та ліків в режимі онлайн – це традиційне відвідування магазинів, ринків та аптек, що не бажано для вразливих категорій громадян). Більш критичні наслідки дефіциту цифрових можливостей для більшості громадян – їх фактичне цифрове (і не лише) безправ'я, загроза якого посилюється через вади нормативно-правового регулювання, включно з відсутністю закріпленого на рівні закону поняття цифрових прав та засобів їх захисту.

Цифрові технології, що забезпечують цифровізацію не лише економіки, а й інших сфер суспільного та приватного життя, зазвичай пропагуються як надзвичайно прогресивні, такі, що забезпечать прорив в усіх напрямках суспільного буття, зробивши його більш ефективним, приємним та легким, звільнивши людей від рутинних дій (зокрема, пошуку інформації про товари, роботу, навчання, потенційних контрагентів/партнерів тощо). Проте кожне суспільне явище має дві сторони: сприятливу (умовно позитивну) і ризикову (умовно негативну). Це справедливо й щодо цифрових технологій та згаданих цифровізованих явищ. Ситуація з пандемією короновірусної хвороби та пов'язаним з цим шоком зумовили поширення використання цифрових технологій в усіх сферах життя і бізнес не став винятком: для роботи в режим

он-лайн переходять бізнесмени, їх працівники та клієнти/споживачі, інвестори [12].

Кожен із цифрових ресурсів (включаючи вищезгадані) має як сприятливі для цивілізованого суспільства риси, так і вельми проблематичні. Одна з головних рис згаданих технологій – можливість діяти в Інтернет-просторі анонімно, забезпечуючи не лише швидкість операцій, пов'язаних з поширенням/пошуком/використанням інформації, а й їх приватність, а, отже, і залучення до відповідних процесів максимальної кількості заінтересованих осіб. З іншого боку, використання такої анонімно приватності недобросовісними особами суспільно небезпечно, оскільки ускладнює, а нерідко й унеможливує визначення відповідальної особи, що своїми недобросовісними діями у віртуальному просторі (зазвичай в мережі Інтернет та/або з використанням мобільних телефонів/смартфонів) завдає шкоди іншим особам, та притягнення її до відповідальності. Прикладом чого може бути діяльність віртуальних підприємств як груп осіб, що спільно використовують один електронний ресурс (наприклад, Інтернет-магазин), але не мають організаційної єдності у формі юридичної особи з необхідною для цього реєстрацією (відповідно, важко визначити конкретну відповідальну особу – учасника такого підприємства, що недобросовісно використав подібний ресурс; в той же час віртуальне підприємство як неналежний суб'єкт права навряд чи можливо притягнути до відповідальності згідно з існуючими правилами). Крім того, Інтернет-простір – транснаціональний, а, отже, діяти в ньому можна незалежно від місця фактичного перебування, яке до того ж нерідко важко визначити, якщо заінтересована в цьому особа не називає себе або надає хибну інформацію, бажаючи уникнути відповідальності за зловживання приватністю на шкоду іншим учасникам відносин. Виявлення подібних осіб потребує участі компе-

тентних органів різних держав, що зумовлює необхідність встановлення відповідних правил їх взаємодії на транснаціональному рівні.

Досить популярний нині і вельми перспективний штучний інтелект також має значні переваги, серед яких кращі за людські можливості в різних сферах: *бізнесу* (заробляти на біржі; поширювати інформацію про свої товари/роботи/послуги, залучаючи споживачів; швидко і в зручному режимі отримувати необхідні дозволи тощо), *науки* (вища, ніж за традиційних методів, результативність наукових досліджень, медичних, зокрема, що в умовах стрімкого поширення в усьому світі короно вірусної хвороби надзвичайно важливого), *державного управління* (скорочення кількості державних службовців і відповідно – зменшення навантаження на державний бюджет), *в побуті* (он-лайн шопінг, он-лайн платежі) тощо. Варто, проте, зауважити, що цифрові технології використовуються не лише на благо суспільства, але й нерідко на шкоду суспільним інтересам та законним приватним інтересам окремих осіб, їх груп. Так, за оцінкою скандально відомого підприємця Джона Макафи, кримінал історично завжди був першим в застосуванні новітніх технологій, тоді як уряди досить повільно на це реагували [13]. Це стосується в першу чергу – *штучного інтелекту*, який Ілон Маск вважає чи не найбільшою загрозою людству, оскільки надмірний і неконтрольований з боку уряду розвиток цієї сфери може загрожувати людям безробіттям, нестабільністю в соціальній сфері або почати поширювати фейкову інформацію і маніпулювати нею, а найгірше – може стати безсмертним диктатором, «від якого ніхто не зможе втекти» [14; 15].

Негативні сторони використання штучного інтелекту та інших досягнень цифровізації вже давно дають взнаки, хоча повідом-

ляється про це значно рідше, ніж про революційні його переваги. Поки що поодинокі випадки нападу на людей [16] (на фоні незначного використанні роботів) при масовому їх застосуванні може мати катастрофічні наслідки; випадки оманливих результатів функціонування такого інтелекту [17; 18], незначний рівень його дослідженості з точки зору керованості людиною та ймовірності виходу з-під людського контролю – все це сигналізує про необхідність термінового вжиття необхідних заходів, зокрема, правових.

В цьому відношенні в ЄС напрацьовано 7 принципів застосування штучного інтелекту, а саме: 1) він має заслуговувати на довіру, відповідати законам та правилам; 2) повинен контролюватися людиною, розроблятися з урахуванням інтересів суспільства та прав людини, не зменшувати та не обмежувати право людини на прийняття рішень; 3) бути надійним та безпечним: системи штучного інтелекту мають бути достатньо стабільними на випадок помилок або дисфункції систем на весь період їхнього функціонування; 4) повага до приватних прав людини та до безпеки баз даних, аби такі дані не використовувалися проти людини; 5) бути прозорим з точки зору можливості для людини відслідковувати результати діяльності штучного інтелекту або відповідних систем; 6) системи штучного інтелекту мають застосовуватися на недискримінаційній основі: враховувати всі людські особливості, включаючи фізичну спроможність, навички та потреби, і бути доступним для всіх людей; 7) системи штучного інтелекту мають сприяти розвитку суспільства та вирішенню проблем охорони довкілля, що передбачає принцип відповідальності людини за використання систем штучного інтелекту та за результати такої діяльності [19].

Отже, використання цифровізованих явищ (штучного інтелекту, віртуальних підп-

риємств, бізнес-сайтів тощо) свідчить про їх неоднозначність: крім незаперечних переваг (швидкість відповідних процесів, зручність, доступність, економічність, ефективність), їм притаманні і ризики, пов'язані з недобросовісним та/або неконтрольованим їх використанням, що може спричинити матеріальні втрати та/або загрозувати безпеці людей, а в найгіршому випадку – призвести до встановлення диктатури з боку осіб, що контролюють штучний інтелект, або вибуття останнього з-під людського контролю. За цих умов зростає роль адекватного правового забезпечення цивілізованого (з урахуванням загальносуспільних інтересів) використання цифровізованих явищ та відповідного закріплення в кодифікованому акті [20, с. 49, 187; 21, с. 89-90] низки заходів, серед яких: визначення поняття цифрових прав, закріплення правових механізмів їх захисту, а також принципів застосування цифрових технологій та цифровізованих явищ (на зразок вищезгаданих) та завдань держави у сфері цифровізації, які мають включати дві категорії засобів – щодо стимулювання суспільно корисного їх (цифрових технологій) використання та щодо мінімізації ризиків від неконтрольованого та/або недобросовісного їх використання; подолання цифрової неграмотності; запровадження державної реєстрації осіб, відповідальних за використання у сфері бізнесу та інших публічних сферах цифрових технологій та цифровізованих явищ; визначення основних засад відповідальності за недобросовісне та/або неконтрольоване чи ризиковане використання подібних ресурсів у сфері економіки та інших сферах).

Література:

1. Про платіжні системи та переказ коштів в Україні: Закон України від 5 квітня 2001 р. // URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2346-14> (дата звернення: 07.04.2020).

2. Господарський кодекс України // URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/436-15> (дата звернення: 07.04.2020).

3. Про акціонерні товариства: Закон України від 17 вересня 2008 р. // URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/514-17> (дата звернення: 07.04.2020).

4. В. Желіховський. Поширення електронної комерції в Україні / Желіховський В. // URL : <http://ippi.org.ua/sites/default/files/07zveku.pdf> (дата звернення 27.01.2019).

5. Кочин В. В. Віртуальні товариства у сфері електронної економіки // Цифрова економіка та електронний бізнес: окремі проблеми правового регулювання. Збірник наукових праць. За заг. ред. О. М. Вінник. К.: НДІ приватного права і підприємництва імені академіка Ф. Г. Бурчака НАПрН України, 2019, с. 112-124 // <https://drive.google.com/file/d/107aLd8SOPoTOMC-xkV8QF5j0VRMTg2Oa/view>

6. Шаповалова О.В. Правові засади впорядкування електронних публічних реєстрів в Україні // DOI: <https://doi.org/10.33216/2218-5461-2019-38-2-47-53>.

7. Єфремова К. В. Правове регулювання штучного інтелекту в епоху цифрової економіки // Приватне право і підприємництво. Збірник наукових праць. Вип. 20, 2020 р. / Редкол.: Крупчан О. Д. (гол. ред.) та ін. К.: Науково-дослідний інститут приватного права і підприємництва імені академіка Ф. Г. Бурчака Національної академії правових наук України, 2020. С. 142-147 // <http://ppp-journal.kiev.ua/archive/2020/20/27.pdf>.

8. Пацурія Н.Б. Сучасний стан та порядок укладення полісів обов'язкового страхування цивільно-правової відповідальності власників наземних транспортних засобів в електронній формі: нарративний аналіз.// Цифрова економіка та електронний бізнес: окремі проблеми правового регулювання. Збірник наукових праць. За заг. ред. О. М. Вінник. К.: НДІ приватного права і підприємництва імені академіка Ф. Г. Бурчака НАПрН України, 2019, с. 125-136 // <https://drive.google.com/file/d/107aLd8SOPoTOMC-xkV8QF5j0VRMTg2Oa/view>.

9. Названо слово року за версією словника сучасної української мови (UA.NEWS) // <https://ua.news.ua/nazvano-slovo-goda-po-versyyu-slovary-a-sovremenno-go-ukraynskogo-yazyka/> (дата звернення: 27.12.2019).

10. Концепція розвитку цифрової економіки та суспільства України на 2018—2020 роки: схвалено розпорядженням Кабінету Міністрів України від 17 січня 2018 р. № 67-р // *Урядовий кур'єр* від 11.05.2018— № 88.

11. Більше половини українців погано розбираються в інтернеті: результати дослідження // URL

: <https://aspi.com.ua/news/suspilstvo/bilshe-polovini-ukrainciv-pogano-rozbirayutsya-v-interneti-rezultati-doslidzhennya> (дата звернення: 27.12.2019).

12. Коронавірус змінює бізнес: банкіри світу відмовляються від традиційних правил // URL : <https://ua.news.ua/koronavirus-menyaet-byznes-bankiry-myra-otkazyvayutsya-ot-tradytsyonnyh-pravy/> (дата звернення: 27.02.2020).

13. Джон Макафі: использование криминалом анонимных криптовалют предвещает их широкое принятие // URL : <https://forklog.com/dzhon-makafi-ispolzovanie-kriminalom-anonimnyh-kriptoalyut-predveshhaet-ih-shirokoe-prinyatie/> (дата звернення: 22.02.2020)

14. Илон Маск: штучний інтелект є "найбільшою загрозою" людству // URL : https://ipress.ua/news/ilon_mask_shtuchnyy_intelekt_ie_naybilshoyu_zagrozoyu_lyudstvu_218751.html (дата звернення: 22.02.2020);

15. Илон Маск: Штучний інтелект може стати «безсмертним диктатором» // URL : https://zik.ua/news/2018/04/10/ilon_mask_shtuchnyy_intelekt_mozhe_staty_bezsmertnym_dyktatorom_1301427 (дата звернення: 22.02.2020)

16. У Китаї вперше робот напад на людину // URL : https://ipress.ua/news/u_kytai_vpershe_robot_napav_na_lyudynu_188582.html (дата звернення: 22.02.2020).

17. КАК НАС ОБМАНЫВАЕТ ИСКУССТВЕННЫЙ ИНТЕЛЛЕКТ: ОТКРЫТИЕ УЧЕНЫХ // URL : <https://rz.com.ua/ru/content/kak-nas-obmanyyaet-iskusstvennyy-intellekt-otkrytie-uchenyh> (дата звернення: 03.04.2020).

18. Штучний інтелект рекламують як вирішення усіх проблем, насправді ж він часто помиляється й не може замінити людину — інженер з Принстона пояснює чому // URL : <https://thetabel.com.ua/texts/38487-shtuchniy-intelekt-reklamuyut-vak-virishennya-usih-problem-naspravdi-vin-chasto-pomilyayetsya-i-ne-mozhe-zaminiti-lyudinu-inzhener-z-prinstona-poyasnyu-chomu> (дата звернення: 01.03.2020).

19. В Євросоюзі розробили "етикет" для штучного інтелекту // URL : <https://www.ukrinform.ua/rubric-technology/2676698-v-evrosouzi-rozrobili-etiket-dla-stucnogo-intelektu.html> (дата звернення: 01.03.2020).

20. Вінник О. М. Правове забезпечення цифрової економіки та електронного бізнесу. Монографія. – К.: Науково-дослідний інститут приватного права і підприємства імені акаде-

міка Ф.Г.Бурчака НАПрН України. 2018. 212 с. // URL

: <https://drive.google.com/file/d/1vxqKHGxjYnZ30HgZUU6TNAZEXytW5nsK/view>.

21. О. Вінник. Потенціал Господарського кодексу України в ракурсі цифровізації економіки та соціального її спрямування // Підприємництво, господарство і право. 2020. № 2. С. 85-92 // URL : <http://pgp-journal.kiev.ua/archive/2020/2/15.pdf> (дата звернення: 05.04.2020).

References:

1. Pro platizhni systemy ta perekaz koshtiv v Ukraini: Zakon Ukrainy vid 5 kvitnia 2001 r. // URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2346-14> (дата звернення: 07.04.2020).

2. Hospodarskyi kodeks Ukrainy // URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/436-15> (дата звернення: 07.04.2020).

3. Pro aktsionerni tovarystva: Zakon Ukrainy vid 17 veresnia 2008 r. // URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/514-17> (дата звернення: 07.04.2020).

4. V. Zhelikhovskiyi. Poshyrennia elektronnoi komertsii v Ukraini / Zhelikhovskiyi V. // URL : <http://ippi.org.ua/sites/default/files/07zveku.pdf> (дата звернення 27.01.2019).

5. Kochyn V. V. Virtualni tovarystva u sferi elektronnoi ekonomiky // Tsyfrova ekonomika ta elektronnyi biznes: okremi problemy pravovoho rehuliuвання. Zbirnyk naukovykh prats. Za zah. red. O. M. Vinnyk. K.: NDI pryvatnoho prava i pidpriemnytstva imeni akademika F. H. Burchaka NAPrN Ukrainy, 2019, s. 112-124 // <https://drive.google.com/file/d/107aLd8SOPoTOmC-xxV8QF5j0VRMTg2Oa/view>

6. Shapovalova O.V. Pravovi zasady vporiadkuvannya elektronnykh publichnykh reiestriv v Ukraini // DOI: <https://doi.org/10.33216/2218-5461-2019-38-2-47-53>.

7. Yefremova K. V. Pravove rehuliuвання shtuchnoho intelektu v epokhu tsyfrovoi ekonomiky // Pryvatne pravo i pidpriemnytstvo. Zbirnyk naukovykh prats. Vyp. 20, 2020 r. / Redkol.: Krupchan O. D. (hol. red.) ta in. K.: Naukovodoslidnyy instytut pryvatnoho prava i pidpriemnytstva imeni akademika F. H. Burchaka Natsionalnoї akademii pravovykh nauk Ukrainy, 2020. S. 142-147 // <http://ppp-journal.kiev.ua/archive/2020/20/27.pdf>.

8. Patsuriia N.B. Suchasnyi stan ta poriadok ukladennia polisiv oboviazkovoho strakhuvannya tsyvilno-pravovoi vidpovidalnosti vlasnykiv nazemnykh transportnykh zasobiv v elektronni

formi: narratyvnyi analiz.// Tsyfrova ekonomika ta elektronnyi biznes: okremi problemy pravovoho rehuliuвання. Zbirnyk naukovykh prats. Za zah. red. O. M. Vinnyk. K.: NDI pryvatnoho prava i pidpryemnytstva imeni akademika F. H. Burchaka NAPrN Ukrainy, 2019, s. 125-136 // <https://drive.google.com/file/d/107aLd8SOPoTOMC-xkV8QF5j0VRMTg2Oa/view>.

9. Nazvano slovo roku za versiiu slovnyka suchasnoi ukrainskoi movy (UA.NEWS) // <https://ua.news.ua/nazvano-slovo-goda-po-versyyi-slovaryi-sovremennogo-ukraynskogo-yazyka/> (data zvernennia: 27.12.2019).

10. Kontsepsiia rozvytku tsyvrovoi ekonomiky ta suspilstva Ukrainy na 2018—2020 roky: skhvaleno rozporiadzhenniam Kabinetu Ministriv Ukrainy vid 17 sichnia 2018 r. № 67-r // Uriadovyi kurier vid 11.05.2018— № 88.

11. Bilshе polovyny ukraintsiv pohano rozbyraiutsia v interneti: rezultaty doslidzhennia // URL : <https://aspi.com.ua/news/suspilstvo/bilsh-poloviny-ukrainciv-pogano-rozbyraiutsia-v-interneti-rezultaty-doslidzhennia> (data zvernennia: 27.12.2019).

12. Koronavirus zminiue biznes: bankiry svitu vidmovliaiutsia vid tradytsiinykh pravyl // URL : <https://ua.news.ua/korona-virus-menyat-byznes-bankiry-myra-otkazyvayutsia-ot-tradytsionnykh-pravyl/> (data zvernennia: 27.02.2020).

13. Dzhon Makafy: yspolzovanye krymynalom anonimnykh kryptovaliut predvishchaet ykh shyrokie pryhatye // URL : <https://forklog.com/dzhon-makafi-ispolzovanie-kriminalom-anonimnykh-kryptovaliut-predvishchaet-ih-shirokie-prinyatie/> (data zvernennia: 22.02.2020)

14. Ilon Mask: shtuchnyi intelekt ye "naibilshoiu zahrozoiu" liudstvu // URL : https://ipress.ua/news/ilon_mask_shtuchnyy_intelekt_ie_naybilshoyu_zagrozoyu_lyudstvu_218751.html (data zvernennia: 22.02.2020);

15. Ilon Mask: Shtuchnyi intelekt mozhe staty «bezsmertnym dyktatorom» // URL : https://zik.ua/news/2018/04/10/ilon_mask_shtuchnyy_intelekt_mozhe_staty_bezsmertnym_dyktatorom_1301427 (data zvernennia: 22.02.2020)

16. U Kytai vpershe robot napav na liudynu // URL : https://ipress.ua/news/u_kytai_vpershe_robot_napav_na_lyudynu_188582.html (data zvernennia: 22.02.2020).

17. КАК НАС ОБМАНЫВАЕТ ИСКУССТВЕННЫЙ ИНТЕЛЛЕКТ: ОТКРЫТИЕ УЧЕНЫХ // URL : <https://rz.com.ua/ru/content/kak-nas-obmanyvaet-iskusstvennyy-intellekt-otkrytie-uchenyh> (data zvernennia: 03.04.2020).

18. Shtuchnyi intelekt reklamuiut yak vyrishennia usikh problem, naspravdi zh vin chasto pomyliaetsia y ne mozhe zaminyty liudynu — inzhener z Prinstona poiasniuie chomu // URL : <https://thebabel.com.ua/texts/38487-shtuchnyi-intelekt-reklamuyut-yak-virishennya-usikh-problem-naspravdi-vin-chasto-pomilyayetsya-i-ne-mozhe-zaminiti-lyudynu-inzhener-z-prinstona-poyasnyuchomu> (data zvernennia: 01.03.2020).

19. V Yevrosoiuzi rozrobyly "etyket" dlia shtuchnoho intelektu // URL : <https://www.ukrinform.ua/rubric-technology/2676698-v-evrosouzi-rozrobili-etiket-dla-stuchnoho-intelektu.html> (data zvernennia: 01.03.2020).

20. Vinnyk O. M. Pravove zabezpechennia tsyvrovoi ekonomiky ta elektronnoho biznesu. Monohrafiia. — K.: Naukovo-doslidnyi instytut pryvatnoho prava i pidpryemnytstva imeni akademika F.H.Burchaka NAPrN Ukrainy. 2018. 212 s. // URL : <https://drive.google.com/file/d/1vxqKHGxjYnZ30HgZUU6TNAZEXytW5nsK/view>.

21. O. Vinnyk. Potentsial Hospodarskoho kodeksu Ukrainy v rakursi tsyvrovizatsii ekonomiky ta sotsialnoho yii spriamuvannia // Pidpryemnytstvo, hospodarstvo i pravo. 2020. № 2. С. 85-92 // URL : <http://pgp-journal.kiev.ua/archive/2020/2/15.pdf> (data zvernennia: 05.04.2020).

Vinnyk O.M. Legal problems of digitalization in the face of new threats to public well-being. – Article.

The article deals with the problem of minimizing the risks of digitalization in order to ensure its social orientation. The phenomena of digitalization (artificial intelligence, virtual enterprises, e-commerce, etc.) are considered not only in terms of their benefits, but also the possible negative consequences of their uncontrolled or unfair use. The importance of taking legal measures aimed at reducing the risks of digitalisation is emphasized and appropriate legislative amendments are proposed. In particular, it is proposed to consolidate at the level of the code act (on digitally relations): the concept of digital rights, the principles of the use of digital technologies and digital phenomena in public spheres, the relevant tasks of the state, including the elimination of digital illiteracy, the mandatory registration of persons responsible for the use of such resources, and the basic principles responsibilities in this area.

Therefore, the use of digitized phenomena (artificial intelligence, virtual enterprises, business sites, etc.) testifies to their ambiguity: besides the indisputable advantages (speed of corresponding

processes, convenience, accessibility, cost-effectiveness, efficiency), they also have risks associated with unfair and / or their uncontrolled use, which could result in material loss and / or endanger the safety of people and in the worst case lead to the establishment of a dictatorship by persons controlling artificial intelligence, him out of human control. Under these conditions, the role of adequate legal support for the civilized (taking into account public interests) use of digitized phenomena and corresponding consolidation in the codified act increases a number of measures, including: defining the concept of digital rights, consolidating the legal mechanisms for their protection, as well as the principles of the use of digital technologies and digital phenomena (such as the above) and the state's digitalization tasks, which should include two categories of means promoting their (digital) use of socially useful and minimizing the risks of uncontrolled and / or fraudulent use; overcoming digital illiteracy; introduction of state registration of persons responsible for use in business and other public spheres of digital technologies and digital phenomena; defining the basic principles of responsibility for unfair and / or uncontrolled or risky use of such resources in the economic and other spheres).

Keywords: digitalization, risks of digitalization, virtual enterprises, artificial intelligence, improvement of legislation.

Винник О.М. Правовые проблемы цифровизации в ракурсе новых угроз для общественного благополучия. – Статья.

Статья посвящена проблеме минимизации рисков цифровизации с целью обеспечения социа-

льного ее направления. Явления цифровизации (искусственный интеллект, виртуальные предприятия, Интернет-магазины и т.п.) рассматриваются с точки зрения не только их преимуществ, но и возможных негативных последствий в результате их неконтролируемого или недобросовестного использования. Подчеркивается важность принятия правовых средств, направленных на уменьшение рисков цифровизации, и предлагаются соответствующие новеллы законодательства. В частности, предлагается закрепить на уровне кодификационного акта (по цифровизованных отношений): понятие цифровых прав, принципы использования цифровых технологий и цифровизованных явлений в публичных сферах, соответствующие задачи государства, включая преодоление цифровой неграмотности, обязательную регистрацию лиц, ответственных за использование подобных ресурсов, и основные принципы ответственности в этой сфере.

Ключевые слова: цифровизация, риски цифровизации, виртуальные предприятия, искусственный интеллект, совершенствование законодательства.

Авторська довідка:

Винник Оксана Мар'янівна – доктор юридичних наук, професор, член-кореспондент НАПрН України науково-дослідний інститут приватного права і підприємництва імені академіка Ф.Г. Бурчака Національної академії правових наук України, головний науковий співробітник відділу правового забезпечення ринкової економіки.

Статья надійшла до редакції 25 лютого 2020 р